

İSLÂM MEDENİYETİ

Dini, İlmî, Fikrî
Aylık Mecmuası

SAHİBİ

Ist. Yük. İslâm Enstitüsü Mezunları
Cemiyeti Başkanı

Mustafa PEKTUT

★

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Cahid BALTACI

★

IDARE MÜDÜRÜ

Mustafa YAMAN

★

Reklâm İşleri

MUSTAFA EFİLOĐLU

★

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: Rıza ÖZSU

Konya: Ali MARAŞLIĐIL

Kayseri: İsmail ELİZ

İzmir: Ali ARSLAN

Erzurum: N. Tayyar TAŞ

★

Hattat - Ressam

Turan SEVGİLİ

★

IDAREHANE

Nuruosmaniye Cad. No: 8/6

Telf.: 22 46 02 Cađalođu — İST.

Haberleşme ve Havale

P.K. 1315 SİRKECİ — İSTANBUL

★

ABONE VE İLÂN

Yıllık 12 sayı 40 TL.

Altı aylık 6 sayı 20 TL.

Yabancı memleketlere posta ve kurtasiye ücreti eklenir.

Her türlü reklâm ve ilânlar özel tarifeye tabidir.

★

Yıl: 3 — Sayı: 32

Tarih: 6/6/1973

Dizgi — Baskı

İrfan Matbaası — İST.

Tarih

Selçuklular Tarihi Hakkında Araştırmalar ve Tenkidler

Malazgirt Zaferi

ve

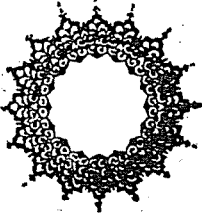
Alp Arslan'ın İmanı

— IV —

Prof. Dr. Osman
TURAN

ALPARSLAN'ın kazandığı büyük Malazgird meydan muharebesi Türk-İslâm tarihinde bir dönüm noktası teşkil ettiği için bu büyük sultan tarihte tebcil edilmiş; şahsiyeti ve hayatı hakkında da bir takım kerâmet rivâyetleri ve efsâneler de meydana çıkmıştır. Bizans imparatoru Romanos Diogenis büyük ordusu ile Malazgird'e vardığı zaman yalnız zafer kazanmayı ve Türkleri Anadolu'dan çıkarmayı düşünmüyor; bizzat Selçuklu payitahtını ve Hilâfet merkezini de almak kararında bulunuyordu. Bu sebeple de askerinin azlığı ile endişeye düşen Alp Arslan'ın sulh tekliflerini de gurûrla red ediyordu. Bu durumda muharebe mukadder olmuştu. Alp Arslan, siyasî ve askerî kudreti, cesareti yanında, yüksek ideallere ve husûsiyle İslâmiyete de çok fazla bağlı bulunuyordu. Bu büyük Türk ve İslâm gazisi yanında daima Buharalı Ebû Mansûr Muhammed bin Abdülkerim adlı bir din âlimini bulunduruyordu. Biri devlet ve diğeri din adamı olan bu iki şahsiyet Fâtih Sultan Mehmed ile şeyhi Ak Şemseddin'in münasebetlerine benzer bir halde idiler. Gerçekten Alp Arslan ile Buharalı imamı da aynı derecede ruhî bir kaynaşma içinde idiler. Sultan Alp Arslan, Malazgird'den önce, Şif Fâtimilere karşı Suriye seferine giderken, ordusuyla birlikte, Fırat nehrini geçiyordu. Buharalı İmam bu esnada Sultan'a: «E f e n d i m i z ! B u n i m e t i n d e n d o l a y ı A l l a h a ş ü k r e d e r i m . Z i r a b u n e h r i , n e İ s l â m d e v r i n d e v e n e d e e s k i z a m a n l a r d a , k ö l e l e r m ü s t e s n a , i l k d e f a b i r T ü r k h ü k ü m d a r ı o l a r a k s i z g e ç i y o r s u n u z » d i y e r e k b ü y ü k g a z i y e i n a n c ı n ı b e l i r t i r k e n t a r i h î b i l g i s i n i d e g ö s t e r m i ş t i r . B u h â l i s â n e d u y g u l a r ı n i f â d e s i k a r ş ı s ı n d a A l p A r s l a n b ü t ü n

kumandan ve beyleri çağırarak aynı cümleyi imamına tekrarlattı ve bundan dolayı da Allah'a şükürler etti.

Alp Arslan, mukadder olan Malazgird muharebesi arifesinde, çok endişeli bulunduğu bir sırada, secdeye kapanıyor: «Yâ Râbbi! seni kendime vekil yapıyor; azametini karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğrunda savaşıyorum. Ey Tanrım niyetim hâlistir; bana yardım et; sözlerimde hilâf varsa beni kahret!» diye dua ediyordu. Halife de İslâm dünyasının kaderini tayin edecek bu meydan muharebesi için bütün câmilerde okunmak üzere her tarafa gönderdiği hutbesinde: «Allahım! İslâmın bayraklarını yükselt ve hayatlarını sana kulluk uğrunda esirgemeyen mücahitlerini yalnız bırakma; Alp Arslan'ı düşmanlarına muzaffer kıl ve askerlerini meleklerin ile te'yid eyle! Zirâ o senin rızânı kazanmak için varını, canını ve her şeyini fedâdan sakınmıyor. O senin yolunda ve senin dininin üstünlüğü için nasıl cihâd ediyorsa sen de onu öylece koru ve düşmanlarını kahret!» duası yazılı bulunuyordu. Alp Arslan bu îmân içinde mukadder hesaplaşmaya girişirken imamı da manevî bir destek ve müjde olarak kendisine: «*Ey Sultan! sen Allahın başka dinlere karşı yardım ve zafer vâdeylediği Allahın dini (İslâmiyet) uğrunda savaş (cihâd) yapıyorsun. Ben (bu sebeple) Tanrının bu fethi senin adına yazdığını umarım. Binaenaleyh Cuma günü zevâlden sonra dünyadaki insanların (hatiplerin) senin ve mücahitlerin kâfirlere karşı zaferi için dua ettikleri zaman muharebeye giriş; dua icabına makrûndur.*» Bunun üzerine Sultan Cuma günü hatiplerin hutbe okuduğu zamanı bekledi ve Kur'an'ın «*Zafer ancak Allahındır*» âyetini okudu ve hatiplerin hutbe sonunda okudukları «*Allahım, Müslüman askerlerini ve büyüklerini muzaffer kıl*» duasını tekrarladı; «Tanrı çok defa bu duanın bereketi ile gazilerin maksat ve emellerini husule getirir» cümlesini de ilâve etti (1).

Merhum Profesör Ahmed Ateş Buharalı İmama ait bu sözlerin tercümesinde büyük hatalar keşfeder ve derhal şiddetle hücumla geçer. Fakat yalnız İbn al-Esîr'in ifadesine dayandığı ve diğer kaynaklarla onu karşılaştırmadığı için bizim mukayeseli bir şekilde ve hususiyle zamanın manevî havasına göre, toplu olarak, yaptığımız tercüme yerine o kelimelerle uğraşmıştır. Filhakika o ilk önce «Bütün Müslümanlar» tâbirini kullandığımız için bizi «*tahrif*» etmekle suçlamakta ve sâdece hatiplerin minberlerde dualarının bahis mevzuu olduğunu söylemektedir. Halbuki İbn ul-'Adîm «*Dünya ülkelerindeki insanların minberlerde sana dua ettiği cuma günü*» ifadesini yazdığı ve yalnız hatipleri değil bütün müslümanları kast eylediği gibi namaza gelen bütün müslümanların duaya katıldığı da aşikârdır. Bu sebeple bu tercüme tarafımızdan bir «*tahrife*» uğramamış; diğer metinlere ve cuma namazının mâhiyetine uygun bir mânânın verilmesi bahis mevzuu olarak daha doğru anlaşılmıştır. Buharalı İmamın Sultana: «Ben Tanrının bu fethi senin adına yazdığını umarım» sözünü «yazdığını inanıyorum» şeklinde tercüme ederken de kelimededen ziyâde cümlelerin ve havanın icabına göre bir mana vermediği münasip gördük. Zira Buharalı Şeyh böyle bir kader gününde İslâmın zaferine inanmış ve bu sebeple de savaş neticesi için «*feth*» kelimesini kullanmış; diğer ifâdeler de bu manayı belirtmiştir. Böylece, «*Ercû*» (umarım) kelimesiyle Sultanın zaferine inandığını ve «*duanın icabına makrûn*» (yakın) olduğunu ilâve etmiş ve onun bu beyanı bir ke-

râmet mahiyetini almıştır. Bu sebeple zafere kuvvetli bir ümitle bağlanan Buharalı âlimin «*umarım*» kelimesi ümitten çok daha kuvvetli ve «*inanırım*» mânâsını ve bir tebşir mahiyetini alarak Sultanı cesaretlendirmiştir. Esasen evliyânın tebşirleri de bundan daha açık bir şekilde pek olmazdı. Nitekim, Fâtih'in taleplerine rağmen, onun büyük şeyhi Akşemseddin de ona ancak bu mahiyette bir tebşirde bulunmuş; fakat Pâdişâhın fazla ısrarı üzerinedir, ki nihayet tarih, gün ve saati bildirmiştir (2). Ahmed Ateş «*Ercû*» fiilini «*dilerim*» kelimesiyle tercüme ederken onun türkçedeki mânâsını düşünmüş ve ya tenkidinde muvafak olabilmek için «*umarım*» yerine onu «*dilerim*» yapmış ve kendi tâbiri ile de, kelimenin mânâsının kendisi «*tahrif*» etmiştir (3). Böylece Buharalı âlim ve şeyh: «Allah'tan bu fethi senin adına yazmış ola» derken ve bizzat «*Fetih*» kelimesini kullanırken bir müjde haberini de kapalı bir şekilde veriyordu. Metinleri izah ederken kelimelerin değil cümlelerin mânâsını birlikte düşünmek ve hususiyle İmam ve Sultan Alp Arslan'ın manevî havalarına girmek şarttır. Aksi takdirde hâdiseleri ve tarihin seyrini kavramak mümkün değildir. İşte Arap filologu kelimelerle oynayarak bizi tahriflerle itham ederken bizzat yanılan veya tahriflerde bulunanın onun kendisi olduğunu gösteren misallerden biri de budur. Böyle olmasa dahi çok kuvvetli bulunduğunu sandığı Arapçada bu derece gürültü ve saldırganlık da sebep yoktu. Bu kadar geniş bir devri, meseleleri ve kaynakları ihtiva eden bir eserde elbette bazı hatalar bulmak ve bunları düzeltmek daha hayırlı bir hizmet olurdu ve kendisinden de bu beklenirdi.

(1) Kaynaklarda bu cümleler arasında bazı farklar var ise de bunların mukayesesinden sonra bu tercüme tam olarak meydana çıkar. Bununla beraber ibareleri en sağlam ve mufassal olarak Ahbâr üd-devlet is-Selçukîyye (s. 49) vermekte olup bunları (s. 41), İbn ül-Esir (X, s. 22) ve İbn ul-'Adim (Tarih Haleb, II, s. 27) bazen onu ikmal ederler.

(2) Bak. Osman Turan, Türk Cihân Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi, İstanbul 1969, II, s. 55.

(3) Ahmet Ateş, Şarkiyat mec. IV (1965), s. 163.

MEHTERİMİZ

Türk'ün yüce destanından
Ünvan aldı mehterimiz.
Şahlandıkça şahlanarak,
Aşka geldi mehterimiz.

Üç kıt'aya koşanlardan,
Dolup dolup taşanlardan,
Altayları aşanlardan;
Miras kaldı mehterimiz.

Başlarında yeşil tolga,
Seslerini duysun Volga,
Gönüllerde dalga dalga,
Umman oldu mehterimiz.

Bir sel olup taşı yine,
Çağlayarak coştı yine,
Namertlerin yüreğine,
Korku saldı merterimiz.

Zafer için hayal kuran,
Heybetiyle dimdik duran,
Herbirisi birer civan,
Mertle doldu mehterimiz.

Şan alıyor bucak bucak,
Açılıyor ona kucak,
Allah için haykıracak,
Meydan buldu mehterimiz...

Mehmet Ali KÖRPE
İ. H. O. - DÜZCE